

מאמר א – מלא כל הארץ כבודו

אחדות העולם הגשמי עם הרוחני

כל דבר מעיד על מציאות ד'

אחדות העולמות העליונים

המציאות האמיתית היא המציאות הפנימית

יסוד העבודה ושלמות האמונה הוא, שצריך האדם להאמין באמונה שלמה שאין דבר בעולם ריק מן הקדושה, וכל הבריאה דומם וצומח חי ומדבר, כל מין ומין, וכל אישי ופרטי המין, כולם מעידים מגידים וקוראים תמיד קול גדול ולא יסף: "ד' הוא האלהים". גם כל גרגיר חול יחידי, וכל אבן ואבן מקיר תזעק. גם כל טבעי ומוזגי בנ"א, ובעלי חיים וצומח ודומם וכל מקריהם וכל מה שעבר ועובר ויעבור עליהם, במחשבה דבור ומעשה בגשמיות וברוחניות באין יוצא מהכלל. כל דבר שיש לו איזה מציאות בעולם, הן בקבע והן בעראי, הן בטבע, והן חוץ מדרך הטבע הם מעידים כולם רק על מציאות קדושת ד'.

אמנם אין הכוונה שכולם אומרים רק דבר אחד, שאם כן אין צורך בכולם, והן אמת הוא שכללות הענין אחד הוא, שהוא מציאות קדושת-ד', אך כל דבר ודבר יש לו תפקיד מיוחד וענין מיוחד, אשר הוא מגלה אחד מגילויי אורות אדון יחיד, ברוך הוא וב"ש לעד, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, כי אין אחד דומה כלל לחבירו.

אך הצד השווה שבהן שכל פרטי המון הגלויים ההם הרבים והעצומים מאד בלי גבול ומדה ומספר, הם כולם גילוי אחד ממש גלוי אור א-להותו ית"ש, וגלוי זה אינו יכול להתגלות כי אם ע"י התקבצות כל אלו הגלויים, ואם יחסר אפילו גילוי אחד לבד אין גילוי זה יכול להתגלות. וגם כל המון הגלויים ההם אינם יכולים להתגלות בשום אופן, אפילו אם יחסר רק נקודה פרטית שבפרטית וקטנה שבקטנות, הרי נסתר כל בנין גילוי הקדושה ח"ו. כי כל פרט ופרט אף שבאופן נגלה אינו דומה כלל לחבירו, בכל זאת בתוכו הפנימי, הוא קשור בהשני, וכן בכולם, וכל אחד צריך לחבירו, כי הם אחד ממש.

* יום ב' י"ז במרחשוון תש"ד.

וכל חילוקי הגילויים הוא רק באופן הנגלה שלהם ולא בתוכם הפנימי, שהוא אחד ממש, אור אחדותו ית"ש.

גם אין לחשוב שהחיצון והפנימי הם שני דברים נפרדים, כי הוא דבר אחד ממש, שהוא אור קדושת-ד' ית"ש, אשר אין אנו יכולים להשיג את כל הקדושה, ולכן לפי ערך בחינתנו יש נגלה ויש נסתר, ויש גם נסתר דנסתר עד אין קץ וגבול. ויש לדעת כי אין הכונה שהם מורים על דברים עליונים רמים וגבוהים מאוד, ולהם בעצמם אין שום ערך, אך האמת הוא כי הם עצמם הם הם הגילויים הנוראים הגבוהים מאוד לאין קץ ותכלית. וכל הבריאה כולה עם כל פרטיה ודקדוקיה הרבים והעצומים מאד, הם כולם חלקי אור קדושת ד', ואין שום דבר בעולם יוצא מגדר הקדושה העליונה. ומה שאין אנו רואים ומרגישים זה כלל, הוא מפני כי "עוונותיכם מבדילים" וטח עינינו מראות אמיתות הענין, ואעפ"כ כאשר רק נטה אזנינו לשמוע ועינינו לראות ולבנו להבין, וחושינו להרגיש, אז נראה עין בעין עוצם קדושת ד' הנמצאת בעולם.

יש לנו להתבונן, הכי יש לנו אפילו מושג כל שהוא להבין מהות היצירה היותר קטנה שבעולם על פי צורתה החצונה, לפי מה שענינו רואות, הלא ילאו כל חכמי לב להבין אפילו היצור היותר קטן שבעולם, ולא יוכלו להשיג בשום אופן כחו. אף שהם ישיגו טבעו ומזגו וסדר השתמשותו, אבל מהו מציאות הטבע הנמצא בדבר ההוא, ומדוע יש בו טבע זה, ואיזה שייכות יש להדבר ההוא עם טבעו, ומדוע נצטרך לומר, כי דבר זה יש לו טבע זה, ודבר זה יש לו טבע זה, מי הכריח אותנו לומר כן, ומי הכריח אותנו לקרות להם שמות מיוחדים לכל אחד ואחד? ! לא השכל וההבנה הכריחה אותנו על זאת כי אם ההרגל. כי בכל פרטי המציאות, ופרטי פרטיהם, הן באדם עצמו בכל פרטי אבריו וגידיו בשרו ודמו ועצמיו, ועור בשרו ותואר פניו וכל גופו, קומתו ארכו רחבו עביו, וכל מדת אבריו בפרטות ותארם, גם כל הכחות והטבעים והמזגים הנמצאים בו: כח המחשבה, השכל וההבנה, הראי', השמיעה, הריח, הדבור והקול וההבל היוצא מן הפה, המשוש, ההלוך, וכל תנועותיו, גם שערותיו וקמטיו, וכל קומת האדם מראשו ועד רגליו, אין לנו שום מושג רק שהוא כן, אבל מהו תכנם וענינם, וטעם מציאותם, וטעם שמותם אין אנו מבינים כלל, ומכ"ש להבין ההפרש בינו לחבירו. וכן בכל פרטי הבהמות והחיות וכל

השרצים, וכל הצומחים וכל הדוממים, וכל מיני הגוונים והצבעים, וכל הפרטים הנמצאים בכל העולם, ופרטי פרטיהם, מראש כל המציאות ועד סופה, אין שום דבר נמצא כלל שנוכל להבינו אף שאנו רואים זה בעינינו, ויודעים אנו בתכלית הידיעה והבירור שהוא כן, ובכל זאת הרי אנו כעיוורים וכסילים, ואין אנו יודעים ומבינים מאומה.

ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו, חכמת א-להים אשר בקרבו, "הכסיל בחשך הולך" כי אינו רואה ומבין כלל. אבל "החכם עיניו בראשו" כי על ידי ההתבוננות וההבנה יאירו עיניו ותפקחנה וימצא דבר לאשורו, ובזה ירגיש נועם דבקו בד', בחיות נפלאה "וצדיק באמונתו יחיה".

והנה כל מי אשר עיני שכל לו, ודעתו צלולה באמונה שלמה וטהורה, יראה ויבין כי טעם חסרון ההבנה בכל המציאות הוא מפני שענינו עיני בשר וגשם ואינם רואים ואינם יכולים לראות את המציאות האמתית, ורק רואים המה את המציאות הדמיונית, אשר אין לה מציאות אחרת זולתי מציאות פנימיותה, כי היא עיקר המציאות האמתית והמוחשית, ומה שענינו רואים הוא רק הצורה החיצונית הדמיונית אשר אין לה שום ממשות ועיקר בפני עצמה. וזהו טעם נכון ומספיק על אי-הבנתנו.

וזהו בירור חזק וראיה אמתית, כי לא מה שענינו רואות היא המציאות האמתית, כי אם יש בו מציאות פנימית ועיקרית, אשר עליה נבנה ונצטייר צורתה החיצונית, וכל טבעי ומזגי הדבר ההוא וכל הפרטים הנמצאים בו הכל לפי ערך בחינתה הפנימית, שהיא אחת מחלקי גילויי אורות קדושת-ד' יתברך, ולכן יש שנוי, בטבע ובמזג, בתאר ובקומה, ובכל הענינים בין אחד לחברו, לפי ערך גילוי הקדושה המתגלה בו. ואין ספק כי כאשר היינו משיגים כחם הפנימי, היינו מבינים כל תכן מציאותו וצורתו החיצונית יען כי החיצון והפנימי הם אחד ממש. ואף שהפנימי הוא רוחני, והחיצון הוא גשמי, אינו דבר נפרד כלל, כי הגשמי הוא עצמו הרוחני, אלא שהוא התעבה והתגשם, בצורה כזו לפי ערך קדושתו.

ומי אשר זכהו ד' בעינים זכות וטהורות, והוא קשור בדבקות אמת בד', אז הוא רואה ומשיג פנימיות כל הענינים לאמתתם, ועי"ז הוא יכול לראות מסוף העולם ועד סופו וכל

1234567

מה שהי' והוה ויהי' עד סוף כל הדורות, וכל מה שתרבה קדושתו ודבקותו בא-להיו, יותר תגדל השגתו.

כל זה השיג בשלמות משה רבינו ע"ה והתנא בוצינא קדישא ר' שמעון בן יוחאי זיע"א, ורבינו הקדוש האר"י החי זצוק"ל זיע"א, אשר לפניהם היו גלויים כל עולמות עליונים ותחתונים, כעבר בהוה ובעתיד, כי זכו לאור שבעת הימים אשר גנזו הקב"ה לצדיקים לע"ל. ועל שלשתם הוא אומר "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות" ולכן הוגדלה השגתם וידיעתם מכל נביא וחווה, ומן כל התנאים והאמוראים, ומכל מלאכי ושרפי מעלה. כי מדרגתם היתה כמו שיהי' לאחר התקון, אשר התחיל כבר להתנוצץ אור הגאולה ע"י רוח אפינו משיח ד', משיח בן יוסף, רבינו אור שבעת הימים ק"ק האר"י הקדוש זיע"א, ועל ידו נצא מן הגלות. והוא הוא הביא לנו חמדה גנוזה מעולם, והוא "עץ החיים" אשר בתוך הגן אשר גם אדה"ר לא זכה אליו וכ"ש הדורות הבאים אחריו, עד אשר בא רבינו הקדוש האר"י ז"ל ופנה לנו את הדרך, והאיר לנו נתיבות, והסיר המכשולים, והכניע את הקליפות והטומאה והס"א, והביא אותנו בתוך הגן מקום עץ החיים, וגם קטף לנו מפירותיו "פרי עץ חיים" והרי שלחן ערוך ופירות עץ החיים מונחים עליו, וכל אשר יש לו חיך אוכל יטעם לו, והוא נקי וטהור, יבוא אל שלחן המלך ואכל וחי לעולם. כאשר ערך השלחן בכל מיני מטעמים וממתקים, תלמידו הנאמן, המביא חיים לעולם, הוא רבינו הקדוש והנורא מוהר"ו זצוק"ל זיע"א כאשר העיד הוא עצמו את כל זה בהקדמתו להספר הקדוש "עץ חיים". ואם היינו זוכים לזה, כי היינו שומעים לקולו, היינו אווזים בעץ החיים, ובלי ספק ע"י למוד ועסק בספה"ק עה"ח יבולע המות לנצח, ונזכה לחיים הנצחיים, של עולם התיקון בגוף ונפש, "ואתם הדבקים בד' א' חיים כלכם היום".



אחרי הודיע לנו א-להים את כל זאת עלינו להאמין ולדעת בהכרה ברורה, וברגשי הגוף והנפש גם יחד, כי אין שום דבר גשמי בעולם כלל וכלל, כי אם הכל מלא רוחניות וקדושה, וכבוד ד' מלא את כל, "מלא כל הארץ כבודו", "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא"¹ אני דווקא, כי בחי' אני היא הארץ, "והארץ האירה מכבודו"² וכל דבר אשר יקרא לו האדם שם, הוא שמו האמתי לפי רוחניותו, ולא לפי גשמיותו, ואין שום שם

¹ .ירמיהו כג, כד.

² .יחזקאל מג.ב.

גשמי כלל, וגם לא שום דבור ומלה, תיבה ואות גשמי כלל וכלל, לפי בחינתם הפנימית והעיקרית. כי גם הדבור והקריאה, ובטוי שפתים, וחתוך האותיות בחמשה מוצאות הפה, וצורת האותיות, ושמותם, לפי צורתם החיצונה אין להם שום טעם והבנה יסודית ועיקרית כלל, כי אם יש בהם ענין פנימי רם ונשא קדוש וגבוה עד מאד.

ויש לדעת כי פנימיות כל דבר אינה דומה כלל וכלל, בשום צד מהצדדים לא בכמות ולא באיכות, לצורתו החיצונה³. ואף שאין ביניהם שום דמיון כלל, בכל זאת הם אחד אמתי, ואין ביניהם שום פרוד, כי הצד הגשמי נתהווה ממש מצד הרוחני שבו. והכונה היא, כי כן היא צורת הרוחניות בעוה"ז, הנקרא לבוש וכלי אל הרוחניות, והלבוש הזה שהוא הכלי, הוא מתאים אל הרוחניות שבו דוקא.

ולפי שבכל דבר ודבר יש בו כח רוחני מיוחד, שהוא הכח והאור הא-להי הנמצא בו, שגילוי אור א-להי זה אינו דומה לשני, ולכן גם צורתם הגשמית היא משתנית, ואין שום אדם דומה לחבירו, ולכן יש לכל אחד ואחד שם מיוחד לפי בחינתו הרוחנית, וכן כל מין וסוג מדצח"מ, יש להם שנויים בכללות.

ואף שישנם כמה ענינים פרטיים הדומים זה לזה, למשל גרגירי החול, אשר הם רבים מאד, ולכולם יש רק צורה אחת, זהו מפני שכללות גילויים ותפקידם אחד הוא. אכן גם גילוי זה שהוא אחד, הוא מתחלק ומתפשט לכמה ניצוצות ואורות פרטיים, שהם גבוהים מאד, ואין מספר להם כחול אשר על שפת הים, והם כולם פרטי גלויי אור הקדושה העליונה, שהיא קדושת-ד' יתברך, המתגלה בכללות מציאות החול, וגם מה שנקרא שמם חול הוא מצד כחם הפנימי שהוא קדש קדשים. וכן הוא בכל הענינים הנמצאים בעולם, כי כל מין ומין יש לו תפקיד וגילוי מיוחד בעולם, ולפי תכן מציאות הגילוי הזה, ולפי כל פרטיו וענפיו, כן מתרבים אישיו ופרטיו בגשמיות.

עוד יש לדעת כי כל דבר ודבר בפני עצמו, סדר יצירתו והתהוותו, ושנויי הזמנים הנמצאים בו, זמן הקטנות והגדלות, ומספר שניו, וכל המקרים העוברים עליו, מתחלת

³ כי אפילו הדבר היותר רוחני ודק שבעולם, הנראה לעיני בשר, אינו רוחני אמתי כי אם הוא גשמי, וידוע כי ישנם גשמים רוחניים, אבל לא רוחני אמתי כי עיני בשר אינם יכולים לראות דבר רוחני הטהור מכל בחינה גשמית, ולכן א"א לנו לדמות ולצייר בשכלנו ומחשבתנו, שום ציור ודמיון כלל וכלל לשום דבר רוחני. כי אפילו ציור שכלי ורוחני שלנו הוא ג"כ גשמי מצד היותנו והמצאנו בגוף גשמי על הארץ.

הויתו עד סופו, הכל הוא מצד פרטי שנויי התגלות האור הא-להי הנמצא בו. וכל מי אשר יכול לדעת ולהבין עומק פנימיותו ואור קדושתו, יש בו גם דעת להבין, וגם לראות, כל מה שמתרחש לדבר ההוא, יען כי ברוחניות הדבר, נכלל הכל כאחד, והיא באמת קדושה אחת אמיתית ממש, בלי שום פרוד כלל. וכל פרטי הגילויים השונים, הרבים והעצומים מאד, אינם אלא תוצאות נוראות מקדושתם הכללית המקורית, האחדותית, וכל פרטי הגילויים והשנויים, הן בפנימיותם, והן בחיצוניותם, שהוא לבוש קדשם, הם כולם כלולים ממש, וגם נראים הם, בשרש קדושתם האחדותית, אשר עיקרה נמצאת למעלה, ובכל זאת היא עצמה מסתתרת בתוך כל-תוצאותיה הנוראים מאד, ומאחדת ומקשרת היא את כולם, בקשר אחד גמור ואמיתי ממש, כי היא אחודה ודבוקה בהם, והם אחודים ודבוקים בה ממש בלי שום פרוד.

נמצא, כי אף שהם רבים ונפרדים זה מזה, זהו רק מצד התראות הגוונים, ובכל זאת בתוכם הפנימי, הם לא רק מתאחדים ומתקשרים יחד, כי אם גם הם כולם דבר אחד ממש, יען כי תוקף אמונתנו היא, שאין ברוחניות שום פרוד וחילוק כלל. ואף שישנם חילוקים רבים, אין החילוקים ההם כחילוקים גשמיים, כי אם יש בהם ענין אחר לגמרי, וכמו שאין אנו יכולים להשיג מציאות מהות הרוחני האמיתי, כן אין בנו כח ויכולת להבין את החלוקים ההם. וכמו שיש לנו תפיסה מחשבת במח ובלב, ברוחניות הדבר על פי ראותנו גשמיותו, ועל ידי בחינתו הגשמית אנו מבינים שיש לו גם בחינה רוחנית ידועה, שיש לו תפקיד וגילוי זה, אשר הוא נתפס ונרגש לכל אחד כפי כח הבנתו וזכות שכלו, וביחוד לפי ערך נשמתו הטהורה והקדושה, לפי ערך מקור מחצבתה ממרום, כן יש לנו מושג והבנה, גם בפרטי וחילוקי הקדושה לפי בחינת התלבשותם בחילוקים הגשמיים, אבל לא בשרשם ומקורם העליון.

ומתוך תקף טהרת אמונתנו האמתית והברורה, בגודל אחדות העולם הגשמי, בכל פרטיו ופרטי פרטיו, עם העולם הרוחני, אנו יודעים, מאמינים, מבינים ומרגישים גם גודל אחדות כל הפרטים והחילוקים הגשמיים, ואף שישנם פרטים וחילוקים רבים שונים זה מזה, בכל זאת הם אחד ממש ואמיתי. וטעם אי-הבנתנו כל זה, הוא מפני שכלנו המגושם מחמת העוונות, ולכן כל חכם לב, אשר אין עליו שום כתם כל שהוא, והוא

כולו רוחני, בתכלית התקון והשלמות, אז על ידי ראותו והסתכלו בפנימיות כל דבר, יבין וישיג מיד את כל הפרטים ופרטי פרטים מתחלת הויתן ועד סופן.

[אוצר החכמה]

ויותר מזה, כי יש לדעת כי הכח הפנימי הנמצא בכל דבר ודבר הוא משתלשל ועולה מעלה מעלה, מעולם לעולם. ויש לדעת כי יש לקדושה הרבה לבושים, בכל עולם לבוש אחר ובחינה מיוחדת וגילוי מיוחד. כי הנה הרוחניות והקדושה הנמצאת פה בעולם, היא התלבשה בלבוש גשמי המתאים לה, אך גם בתוך הרוחניות והקדושה הזאת מתלבשת בתוכה קדושה יותר עליונה שהיא אינה יכולה להתלבש בלבוש גשמי, כי אם היא מתלבשת בלבוש רוחני כזה שהוא כבר יכול להתלבש בלבוש גשמי. וכן היא עולה יותר למעלה, בגילוי יותר עליון, הנעלם ומסתתר בתוך המדרגה שתחתיה, ולכן כלפי המדרגה שתחתיה היא בחי' נעלם ונסתר.



יש לדעת, כי כל הדברים הגשמיים אינם עולים כי אם למקורם הפנימי הנמצא בשמים אשר הוא שמי הארץ הגשמי ולא יותר, ואך מקורם הפנימי הוא אשר יש לו מקור בעולם יותר עליון, וכן הוא עולה עד אין קץ וסוף ותכלית, מקור למקור עד מקורם, עד עצמות אור אין סוף ממש. ואין שום דבר נפרד כלל מאור אין סוף ממש, כי כל המון הגילויים הרבים והעצומים עד מאד ממרום כל המדרגות עד תחתית השאול כולם כלולים בו ממש, לא בצורה ותכן הגילוי הנמצא פה בעולם הזה, ולא בתכן הנמצא בעולם שלמעלה מהעוה"ז, וגם לא באפן הגילוי היותר עליון מכל העולמות, כי אין בו יתברך שום התראות, ושום תאר ודמיון כלל וכלל להרוחניות היותר גבוהה ועליונה, וחלילה להגדירו בשום שם ורוחניות וקדושה אפילו היותר עליונה וגבוהה, יען כי הוא אין סוף ממש. ואך כל גילויי הקדושה, הם מסתתרים ונעלמים בו ממש בבחינת אין סוף, ובחינת אחדות גמורה, ובו אי-אפשר לומר שיש לו גילויים, כאילו, חלילה וחס, הוא וגילויי קדשו הם דברים נפרדים חלילה וחלילה, כי הוא עם הגילויים אחד ממש.

וכל הגילויים הנמצאים בעולם עולים מעלה מעלה. הגילויים שבעולם התחתון, נכללים בעולם שעליו, ושם יש להם אפן אחר ותוכן יותר נעלה ומרומם מן תוכנם בעולם

לדעת החכמה

שלמטה ממנו. והעולם שעליו עם כללות העולם שלמטה ממנו הנכלל בו, הוא נכלל בעולם שלמעלה ממנו, והוא עם כללותו עולה ונכלל מעלה מעלה עד העולם היותר עליון וגבוה מכל העולמות עד הנקודה היותר עליונה, ושם נכלל הכל ממש. ונקודה זו עצמה הכלולה מכל העולמות, וגם מאירה בכולם, היא נכללת, עם כל הגילויים והעולמות הנכללים בה, בעצמות אור אין סוף ממש.

ובכדי שיהיה לנו איזה מושג בדבר זה, שלא נחשוב מחשבת פרוד, חלילה, נמשיל משל כדמיון האש היוצא מן האבן ע"י ההכאה אשר בודאי כח האש הוא נמצא בתוך האבן, ובכל זאת אינו נראה בתוך האבן שום אש, ולא דמיון מה של אש, אחרי ראותנו כח המצאו בו. כן בדמיון זה, להבדיל אלפים ורבבות הבדלות בלי שיעור, הוא אופן התכללות כל האורות העליונים באור אין סוף, ובו הוא עיקר מציאות כל האורות, ובו ממש הוא מציאותם האמתית, העקרית, השרשית, המקורית, והאחדותית, האין-סופית, ובו אין שום הפרש בין גילוי אחד לחברו, ולא בינו ובינם, כלל וכלל.

ועל ידי רצונו הנעלם מכל רעיון, צמצם את אור עצמותו, האין-סוף, מכל אלו הגילויים הטמונים נעלמים בו, והסתיר מהם הארתו האין-סופית, והסתרת האור הוא בו ממש. כי אין הארתו האין-סופית נעלמת ונבטלת מהם חלילה, כי גם אחרי הצמצום וההסתרה, האור האין סוף, מאיר בהם, בדרך נעלם, ובזה הוציא לאור, תעלומות חכמה, וכוחותיו הרבים האחודים באחדות גמורה ואמתית, הוציאם מן הכח אל הפועל. והצמצום הזה, הי' שוה בכל גילוייו וכחותיו, ולא היה בזה שום יתרון לאחד על חברו וברצונו הפשוט חזר והמשיך בתוכם גלוי אורו האין-סוף, לאט לאט, לא בפעם אחת ובמרוצה, כי באופן זה היו כולם שוים כבתחלה. אלא המשיך כדרך רשימת קו, בחינת גילוי אורו האין-סוף, אשר מתחלה צמצם את האור בעצמותו ממש, בכדי שיצוייר צורת מקום פנוי מגילוי אור אין-סוף. כי עצמותו ממש הוא מלא את כל, כי הוא אין סוף ואין מקום פנוי ממנו, ומפני שהוא עצמו אין סוף, גם אורו המאיר, הוא אין סוף, כי "עמיה שרא נהורא" ומצד זה אי-אפשר להתהוות ולהתגלות שום בחינת גילוי באיזה צד שהוא. ואך בכח יכלתו, אשר הוא כל יכול, צמצם אורו המאיר הארתו בתוך הגילויים ההם. ואין הכונה חלילה שהוא נסתלק מהם, כי הוא דבר בלתי אפשרי וחלילה להאמין בזה, כי אם הוא צמצם בחינת

הארתו בהם, שהוא נקרא בחינת הגילוי, שהוא באמת מציאות עליונה מאד, ואת בחינת הגילוי ממש של אורו המאיר צמצם, והוא נקרא, לפי בחינתו העליונה, בחינת צמצום ממש. ובכל זאת הוא נשאר גם עתה אין-סוף ורק נתהוו מזה מציאות בחינת צמצום ממש, שהוא רק העלמת והסתרת אורו המאיר, ועל ידי זה נתהוו כל גילוייו, שהם הם כל העולמות העליונים. ועל ידי שחזר והמשיך להם גלוי אור המאיר, שלא בהשואה, מזה נתהוו כל החלוקים בין גילוי אחד לחברו, בין עולם לעולם, וכל גילוי אור, וכל עולם, ^{מאד חסנים} היותר עליון הוא כולל את כל העולמות שלמטה ממנו.

ויש הפרש גדול בין העולם שהוא סמוך לו לבין העולם שהוא רק סמוך לסמוך, אף שהוא כולל את כלם כאחד, בכל זאת, עיקרו הוא כולל את העולם הסמוך לו שהוא למטה ממנו, ורק מפני שגם העולם הסמוך לו שהוא למטה ממנו, הוא כולל את העולם שהוא תחתיו, וכן הוא עד סוף כל העולמות, ממילא הוא כולל גם כן את כל העולמות שהם למטה ממנו, נמצא שהתחתון נכלל בעליון, והעליון בעליון עד עצמות אור אין סוף, וכולם כלולים בו ממש.

ולפי זה נמצא כי אין העולם הגשמי מקיף וכולל את כל העולמות, כי הוא להפך כי הוא מוקף מכולם, והוא יותר פנימי מכולם. אף שהוא רק כמו קליפה, לבוש וכלי לעולם שעליו, נמצא שהוא כולל בתוכו כל העולמות, הוא רק לפי בחינתו, ממטה למעלה, אבל לפי הבחינה העליונה, כל עולם היותר עליון, הוא יותר חיצון ומקיף. ורק מפני שהעולם שהוא למטה ממנו, מקבל את הארתו מן העולם שלמעלה ממנו, ונכנסת האורה שעליו, בעולם שתחתיו, נמצא כי מצד כניסת ההארה בו, הוא כולל, מפני שהעולם התחתון יונק מן העליון, כתינוק היונק משדי אמו, וחלב אמו נכנס ונכלל בתינוק, אבל האם, היא אינה נכללת בתוך בנה התינוק. וכדמיון זה הוא בענין העולמות, כי חיות העולם התחתון הוא מן העליון, ולכן נמשך בתוכו ממש אור גדול מן העולם שעליו לצורך קיומו וחיותו, ובדרך זה הוא כוללו.